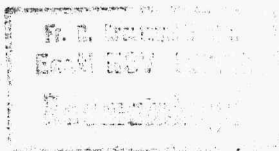

UUED AVARUSED

VAIMLISE KULTUURI JA TSIVILISATSIOONI
EDENDAMISE AJAKIRI

5

APRILL, 1924 AASTA

SISU: Ajajärgud inimelus. Moodsad roosiristlased ehk salateaduste renaissance. Teosofia. Kullapalavik. Kuulutused.

Elukinnitus

on minu arvates igale inimesele, kellel perekond on, hädasti tarviline.

Professor A. N i k i s c h.

Selle kohta, et varanduse kinnitus tarvilik on, on igäüks kindlal arvamisel. Iga majaperemees kinnitab oma maja, iga suurem kaupmees omad kaubad, kuid tähtsam kui tulekinnitus on perekonnale toitja kinnitus. On võimalik, et maja ja kaubad ära ei põle, kuid kindel on, et inimene sureb. Sureb aga perekonna toitja, siis sattub perekond raskemasse seisukorda, kui oma varanduse kaotuse läbi.

Sellepärast on perekonna ülevalpidaja kinnitus surma juhuseks perekonnale tingimata tarviline.

Eestimaa Kinnitus A-S. „Eka“ toimetab kõige soodsamatel tingimustel elukinnitus arsilise järelevaatusega ja ilma. Peale selle toimetab „Eka“ tulekinnitusi, veokinnitusi, mitmesuguseid autokinnitusi ja õnnetusjuhuste kinnitusi.

Kirjutage postkaardil, andke üles oma vanadus, ja Teile saadab täpise pakkumise

Eestimaa Kinnitus A-S. „E K A“

J u h a t u s.

Tallinn, Pikk t. nr. 6, omas majas.

Tel. 12-59 ja 22-14.

UUED AVARUSED

VAIMLISE KULTUURI JA TSIVILISATSIOONI EDEND. AJAKIRI

Tellimise hinnad: Aastas 600 m. raam., $\frac{1}{2}$ a. 340 m. ja $\frac{1}{4}$ a. 180 m.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused Eestis.

Ajajärgud inimelus.

(Järg.)

Üldine töökohustus.

Mõistus on oma loomu poolest eraldav, oma eneses püsiv printsiip, ja tänu sellele võib ta meid ühetaolisest differentseerumata loomhinge merest individuaalse, iseteadliku inimlise isiku kõrguseni tõsta. Tema on inimsoo perekonda jaotanud eraldatud raassidesse, rahvustesse ja suguharudesse.

Ta on meile seisusi, klassisid, erakonde, parlamente ja teadusi annud. Ta jaotab ja spetsialiseerib meid ikka edasi, ja kui teda oma enese hoolde jäetakse, siis ei kohkuks ta ei rusude ega surnukehade mägede ees ja lahutaks meid alatasa enam. Lõpuks moondaks meid looduse jõud „mõistus“ väga tarkadeks, jääkülmadeks ja välja kristaliseerunuteks egoistlikeks maise maailma inimesteks, ilma arusaamiseta raassist, rahvustest ning ühisest elust, ilma mingisuguste ideaalide ja usuta.

Seda kolmandas ajajärgus arenemisele pääsevat printsiipi tuleb vastujõu varal valitseda. Sest kuni 18 eluaastani väljaarendatud kõrge hingeline ja kehaline jõud esitab suurt hädaohtu järgmisel ajajärgul, kui see jõu ülejääk ainult külma mõistuse arendamiseks tarvitatakse.

Peale selle seisab peaülesanne uues ajajärgus, kõik armastuse väljaarendamises, ja seda tuleb ka kolmandas perioodis arvesse võtta.

Ühekülgselt mõistusarengut võiks siin kaudselt nõrgendada, tegu ehk tema eelkäijat sundusliku õpekavasse üles võttes. Sest kui teod täitsa omakasupüüdmataalt inimkonna hääks toime pannakse, siis saavad nad kasvatava jõu kõige tugeva-

maks allikaks, mida inimene üldse võib saavutada. Mittekasupüüdev mõtteviis, mis niisuguse teo aluseks on, paneb jõudusid liikuma, mis kõige kõrgemasse, universaal- hingelisse piirkonda kuuluvad.

Selle vastu leidub laiskuse momentide mõõtmises kõige soodsam võimalus tugeva tahtearendamiseks, mis mehelikku vaimu aspekti kroonib.

Nõnda arendatakse tegude abil, nagu mitte millegi teise abinõuga ühelajal mehelik ja naiselik mõtteviis, ja tuuakse esile kõige suuremad jõud, mis hävitavad, kui mõtteviis egoistiline, ja loovad kui ta altruistiline on. Seda kõigesuuremat arenemisvõimaluste allikat ei ole seni kasvatuses kunagi arvesse võetud.

Tema peab aga iga riigi valitsuse esimene ülesanne elanikkude vastu olema.

Nüüd pakuvad end võimalused tõesti tegusid ülemaailmse ulatusega toime panna, arvesse võttes vaesust, millesse inimkond senise rahasüsteemi läbi on sattunud.

Seepärast ei või kasvatus mitte küllalt aegsasti nendele nähtustele oma tähelepanu juhtida.

Kolmandasse ajajärku astujate kasvatust peab riik suurejooneliselt oma kätte võtma. Kuivõrd mõni riigivalitsus uue ajajärgu nõudeid täidab, seda otsustatakse selle järel, mill määral tema neid ahelaid kõrvaldab, mis elanikkude individuaalset arengut kõige kõrgemale astmele takistavad ja kuidas tema tahte arendamist organiseerib.

Tahtearengu tegude läbi, headuse teel, jõuame meie väga tähtsa ja huvitava uuendusele- algavas ajajärgus, nimelt üldise sõjaväeteenistuse ümbermuutmisele, mis ikka on vastukristline kasvatusabinõu olnud.

Õpetuskäik, mida meie pimedas ajajärgus lõpetasime, oli niivõrd ühekülgne, et praegusel ajal Euroopas tuhandeid mehi ülikooli haridusega nõrgemate töolistena oma kehva ülespidamist peavad otsima. See nähtus viib meid veendumusele, et nüüd kõige suurem rõhk nende õpeainete peale tuleb panna, mis eluolude kergendamisse puutuvad ja inimkonna hingelise arenguga ühenduses on,

Neid aineid peab teoreetiliselt põhjalikult läbi võetama ja õppivat poolt viibimata praktikaks kasutatama.

Viimaste haridus saab igas suhtes niisugune olema, et neil ülikoolist lahkumisel võimalus on end kõigis eluoludes aidata osata, ja ehitused ise valmistada, tooresaineid muretseda, neist tarbeasju välja töötada j. n. e.

Edasi tuleb neil kodutööstuse, puust- ja pudukauba tööstuse mitmesuguseid harusid, keraamikat (klaasimaalimist) klaasitööstust jne. tunda. Teoreetilised õpeained rajatakse nende aluste põhjalikult õppimisel: matemaatikal, füüsikal ja keemial.

Sarnasele, terve rahva noorsoole sunduslikule õpetusviisile ei või arvatavasti teoreetilises suhtes paljud mitte jälgida. Nõnda saavad need mitmeis piirkondes enam praktilist külge ülistama, vähem teooria tundjaid esitama, sellevastu aga niisama tähtsat tahtejõudu tugevamaks arendama.

Vabatahtlikult tehtud töö ulatus ja tegevuse tarve on kõige paremad tunnistused õppijate eetilise valmsuse kohta. Moraalsuse arengu suhtes on neil kõige suurem tähtsus. Edasiarenemiseks on rõõmsameelne ohverdamistahe ja energiline tegujõud määratu tähtsamad, kui külma mõistuse hiilgavam haridus egoistlikel alusel.

Iseenesest mõista tuleb kõik töö õppijate poolt täitsa vabatahtlikult, ilma vähemagi sunduseta korda saata.

* * *

Naisõppijad (üliõpilased) saavad end peasjalikult sisemise arengu uurimisele hingelises valdkonnas pühendama, sest noorsoo ja inimkonna kasvatus saab pärast poole nende pea-tegevuspõld olema.

Põhjalikult saavad nemad tutvunema kehaehitusega, keha eest hoolitsemisega ja arendamisega. Sellele järgneb siis aiavilja kasvatus, kodu- ja kunstitööstus, muusika, laul, plastiline tants ja sport.

Toitmise füsioloogia, ainete ümbermuutmine ja kehaehitus on väga tähtsad inimsoo arenguks ja hariduseks. Kõigepealt peavad naistel kõik kunstialad täitsa hästi tuntud olema. Iu kõigis eluavaldustes peab neil tarviliseks olema, mitte ainult passiivses vastuvõtmises, vaid tegevas moodustusvõime esile-

kutsumises. Sest ei millestki ei ole neile pärast parem abinõu hingeliseks ja usuliseks kasvatuseks.

Teosofia ja vaimuteaduse teel peavad naisõpilased sügavamalt Jumala olevuse sisse tungima ja tema ligiolemist igalpool üle elama. Jumala põhimõtetest, mis end kõigis loodusnähtustes ilmutab, võib mitte ainult mõistuliselt selgelt aru saada, vaid seda võib ka tunda.

Ka tugeva voli ja kõrge mõtteviisiga ühendatud tegujõu väärtus peab neile selge olema. Maa peal on meile kõik tingimused antud, et meie end siin ideaalselt sisse seada ja vaimhingeliselt kiirelt areneda võiksime. Meie oleme aga häbistavates ahelates ja viimase kahe aastatuhande jooksul ei ole mitte sugugi arenenud, ainult sel põhjusel, et meie tahe liig nõrk oli, et neid naeruväärilisi takistusi läbi murda, mis meid alluvuses ja orjuses kinni pidasid.

Nõnda saavad naisõpilased oma õppimise ja kehaliste harjutuste kõrval ka üldiseks kasuks tööd tegema. Kui nad siis sellest eluülikoolist lahkuvad, siis saavad neil kõigist elusse puutuvaist praktilistest küsimustest põhjalikud teadmised olema, hea intellektuaalne üldharidus ja arenenud loodusjõuline mõttejõud. Kasuta teadmised aga ei saa asjata nende hingelist hoogu mitte takistama.

Naisterahva emantsipatsioon ei tähenda mitte sarnastamist ja tegevolekut kõigis mehelistes intellektuaalsetes valdkondes. Ka mitte välise elu moodustamises ühiskonnas ja riigivalitsuses, vaid vastavalt nende vaimuseisule ja kehaehitusele loomasarnase hingeelu ahelatest vabanemises, et tema jõudu omandaks, inimkonda kuni Kristuse kõik-armastuse tasapinnani kasvatuse teel üles saata.

Kui meie, kooskõlas uue aja kõrge vaimuga kolmanda ajajärgu loomulikke nõudeid arvesse võtame, ei saavuta meie mitte enam kitsasüdamega, tarke, kuid elule võõraid ja nõrga tahtega egoiste. Meie saavutame aga suursuguseid tahtejõulisi teoinimesi, harmoonilise vaim-hingelise haridusega. Kes kõigi eluküsimuste ja oludega hästi tuttavad on ja selletõttu neil ka võimalus järgneva ajajärgu kaaluvaid nõudeid täita.

Mateeriasse alanemine.

Et neljanda ajajärgu nõudmistest uue ajajärgu mõttes selgelt aru saada, on vaja enesele, kuigi lühidalt, seda ajajärku iseloomustavaid jooni lõppenud pimedast ajajärgust kujutleda.

Nende nõudmiste võrdlemise teel, mis mõlema ajajärgude vaimust tekivad, selgub meile paremini neljandama perioodi määratusuur tähtsus.

Kuid selle ajajärgu vaatlemisel saab meile ka elu täitsa uus ilmuvus teadvaks, sest et see just tähendatud ajajärgul oma lõpule jõuab.

Valgustatakse nimelt huvitav nähtus, kuidas inimese psüühe oma algkodust ainelistesse katetesse maha astub ja siis neist teda vangistavaist raudadest aegamööda jälle valgusesse ja vabadusesse tõuseb.

Mahaastumine ja tõus esitavad õige iseloomulikke, oma eneses sulutuid tüübilisi ajajärke, kui avaramalt seisukohalt seda enesest moodustunud elu vaadelda.

Arengu mõiste on meil laialdaselt tarvitusel ja selge, kuna läänepoolse maailmale vähem on tuntud mahaastumine mateeriasse. Sellest saavutame kujutlust kolme esimese ajajärgu tähelepanelikul uurimisel. Meie näeme kolmandas perioodis, et psüühe avaldub selle esimeses jaos kõrges mentaal-idude kujutluse ilmas.

Teises jaos asub ta ühe astme võrra allapoole ainelisse kunsti valdkonda, missugune hinge kooskõla ilmutab. Siin peitub tema hingelisse kattes. Kolmandas osas astub ta veel madalamasse materialiseeritud mentaalsete idude ainesse. Esiteks füüsiliste algkujude eeterlisse riiki, ja viimati ilmutab end psüühe tehnika kindlate kujude kaudu.

Kui meie selle arengukäiku süveneme siis näeme, missugust määratusuurt sammu allapoole, mateeriasse, psüühe ühe ajajärgu jooksul on teinud. Vaimu pilk igaveste ideede riigist ilmub kindlas kujus maises maailmas.

Ka teises ajajärgus kordub samane mahaastumise nähtus. Üheksandast eluaastast peale ilmutab end arenenud inimeste juures väga tugev ideaalne armastus. Perioodi keskel väheneb

ideaalne hoog ja kahvatub lõpuks suuremal arvul juhtumistest harilikuks meelelikkuseks. Ka siin materialiseerub alguses õrn, üleloomulik psüühe lõpuks elu mahlade maistes riietes.

Esimesel ajajärgul astub inimese psüühe esialgu õige lahtisesse, õrna vahekorda maise kehaga. Selle aja-järgu esimeses pooles ei kaota paljud lapsed veel oma üle mõistuslikku, üleloomulikku teadvust, missugune aja-järgu järgmises pooles, tänu vanemate teadmatusetele, aegamööda ära kustub. Nõnda võib siis otse psüühe allavajumist mateeriasse tähele panna. See on üks nähtus, millel kõige sügavam tähendus ja mille vastu kõige elavamalt huvi peaks üles näitama, mis aga mittenägijaist silmadest tähelepanematult mööda läheb.

Nõnda näeme meie igas ajajärgus üleminekut kõrgemast vaimlisest ehk hingelisest olekust meelte peale mõjuvasse, materiaalsesse olekusse.

Noore põlve ideaalid kahvatuvad kolmanda aastakümne jooksul. Veel selgemini aga ilmub materialistiline ilmavaade järgmistes perioodides.

Kui selle asemel neid kolme ajajärku kui üht üksust lugeda ja ainult puht inimese printsiibi, vaimu mahaastumist arvesse võtta, siis näeb kuidas ta kolme ajajärgu jooksul süstemaatiliselt astmest astme peale ikka alamale vajub. Elu algusel ülemõistuslik teadvus läheb allamineva perioodi kesksaigase hingelisest, astraalriigist läbi, et siis kolmandas järgus täitsa füüsilise maailma süvendajana alles 27 aastaga sellest ilmast selgelt aru saada. Nüüd alles jõuab mentaalne teadvus, mõistus, oma täielise sündimisele ehk ilmutusele maises maailmas.

Kõik kirjeldatud nähtused toovad esile mateeriasse mahaastumise iseloomustavaid tunnusmärke.

Nagu üleval, nõnda ka all ehk nagu makrokosmos, nii on ka mikrokosmos õpetavad India teadused ning uueaja teosofia. Ja seal kuuleme meie, et viimased 5000 aastat, ehk täpselt: 3102 a. enne Kristuse sündimist kuni 1914 peale Kr. sünd. olid määratud inimesoo mahaastumisele mateeriasse, selletõttu tekkis ka Idamaal tabav nimetus: „pime ajajärk“.

Pärastpoole saame kollektiivse psüühe mahaastumist lühidalt puudutama, nüüd olgu ainult tähendatud, et kogu selle aja jooksul kõrgemal psüühel võimalust ei olnud, oma spiritu-aliteeti arendada.

Üksikute isikute suhtes avaldus pimeda ajajärgu võim selles, et inimeses peale 36 eluaastat enam kõrgemale edene-mist ilmsiks ei tulnud. Nüüd algas lühikene seismajääk arengus. Selle järele algas psüühe süstemaatiline kadumine maise maa-ilma selgest teadvusest, ja lahkus surmaga ajutiselt sellest ilmast.

Meie shemaatiline joonistus*) näitab seda protsessi rombis $a b e d$. Õigenurk $ik hg$ tähendab psüühe peaaegu muutma-tut suurust ühe maise elu jooksul. Sündimisel a , rombis pahemal otsal, ilmutab end psüühest väikene osa maises maa-ilmas, suurem osa viibib mahajäetud ülemõistuslikus ilmas (selgestinägemine laste juures esimeses ajajärgus.) Sel määral, kuidas elu edasi sammub, ilmutab end psüühe ikka enam maises päevateadvuses, ja 36 aastaselt avaneb tema täitsa teadlikkude silmade ees meie maailm.

Sellega oli elu kõige kõrgema tipule jõudnud, mis läbis-tikku ühe ajajärgu jooksul kuni 45 eluaastani kestis. Sellest ajast peale piirab end inimline mõistus, kuna kollektiivse elu ilmuvus alatasa laieneb.

Võiks ütelda, et inimene seismajäägis püsib, kuna elu ikka temast eemale läheb. Maine valgus kahvatub ikka enam kuni teadvus maisest kattest lõpuks täitsa oma ülemõistuslikku asupaika tagasi astub.

See individuaalne käik on iseloomustav kollektiivse psüühe ülespidamise kohta kogu pimeda aja vältusel.

Möödunud pimesas ajaeas edenes inimkond ainult kuni neljanda ajajärguni. Teadvuse laienemine selles ajajärgus juhtus ainult siis, kui umbes 27-l eluaastal mehe ja naise vahel ühinemine korda seati. Tänu pimedas ajaea rõhuva iseloomule, võib peaaegu kõigis selle ajajärgu abieludes, kui ka tänapäev, üldist kalduvust mahaastumiseks kindlaks teha. Abielu näib taevas määratud olevat, ning vaimustuse

*) Vaata „U. A.“ Nr. 2 lhk. 41.

lained tõusevad perioodi esimeses kolmandikus õige kõrgele. Teise kolmandiku algusel ühineb iga üksikul olevusel seni aktiivne olnud hing mõistusega, mis viibimata hinge ümber kainestavat loori kuduma hakkab. Tekib kahtlus, mis kokkukõla hävitab, abielu kaotab igasugu romantika ja sigitustung avaldub kui looduse osav korraldus, füüsilises maailmas sugu igavikuks kindlustada.

Kolmanda järgu algusel s. o. 33-al eluaastal tuleb jälle kõrgem hingeline aktiivsus nähtavale. See pakub puht loomemeelikkusele uut elujõudu, mille tagajärjeks on aga väga kiire mahalangemine taevast, mis võimalikult veel olemas.

Ajajärgu lõpul on inimesel siis kui kainel, tervel ja harimus-olevusel, ka abielulisest truudusest himu täis.

Seda arengut võiks vaadelda kui tüübilist nähtust neljandas ajajärgus, mida inimsoo mahaastumine esile kutsub.

Eeloleva kindlakstegemisega võib nüüd neljanda ajajärgu nõude selgitamisele uues ajaes asuda.

Moodsad roosiristlased ehk salateaduste renaissance.

Okkult-teadusline romaan G. W. Surya.

(Järg.)

Kas õiged roosiristlased täna veel eksisteerivad? Mõlemad nimetud autorid jaatavad seda. Jah, dr. Maack ütleb isegi omas mainitud teoses: „Roosiristlaste päralt on tulevik.“ Ja nimelt silmas pidades vabamüürlaste edenemist. „Tõsiasi on, et 99 protsenti tänapäevastest vabamüürlastest kellegi okkultistid ei ole, ning oma sümbooli sügavast okkultsetest tähendustest midagi ei tea,“ nii ütles dr. Franz Hartmann kui kõrgema järgu vabamüürlane ja müstiker. Ning ta on küllalt selle vendi tundma õppinud, et oma otsust anda.

Kust võib aga õigeid roosiristlasi leida? Kindlasti mitte pseudo-roosiristlaste seltsides, kes oma liikmetelt suurt aastast maksu nõuavad ning selle eest oma õpilastele mitte sugugi rohkem tarkust pakkuda ei suuda, kui seda iga raamatukaup-

mehe juurest kaunis odava hinna eest muretseda võib! Sellepärast ärgu astugu keegi sarnastesse seltsidesse, kes pettuda ei taha.

Rahuline järeldaalumine peab igale surelikule ütleva, et kui tänapäev veel õiged roosiristlased eksisteerivad, siis ei tarvitse nad mitte aastamaksu nõuda, ega omale õpilasi võita. Samuti nagu kunstnike ja teadusmeeste hulgas ainult seda omaväärliseks peetakse, kes ainult omaenese poosiivsete saavutustega oma kunstniku väärtust või õpetlase teadmist tõendavad, niisama võib järeldada, et õiged roosiristlased ainult seda oma vennaks vastu võtavad, kes ise oma pingutuste ja võimiste varal end roosiristluseni edasi on viinud.

Samuti kui suurvaimud kunsti, teaduse ja usu alal haruldane nähtus on, siis võime sellest järeldada, et ka ainult mõned üksikud olla võivad, kes sündimisest saadik geniaalsed müstikerid on. Õige müstiker on oma aja haruldane õis, õige inimluse süntees, jah, õieti kauge tuleviku inimese tüüp, milles välja on arenenud, kõik kõrgemad psüühilised võimed, mis tänapäevases inimkonnas veel tukuivad. Sarnaseid inimesi on küll igal ajajärgul olemas olnud, kuid mitte kõik ei ole avalikkuse ette ilmunud ja võib oletada, et nad ka täna tundmatuks tahavad jääda. Ning ühel häälel tunnistavad kõik need, kel õnn on olnud, sarnaste haruldaste inimestega kokku puutuda, et meie oma enese mõtlemise, tahtmise või tegevuse läbi end neile võime lähendada või end neist eemale tõugata. Kui inimene oma kohuseid võimalikult oma kasu püüdmata täidab, oma suurtsugustanuse ja oma vaimlise vastuvõtmise võimiste arendamiseks töötab, inimsoo aitajaks saab, ülepea hääd, kus ainult võimalik on, edasi kannab, siis valmib ta aegamööda suurtsuguseks, ning lõpuks avanevad talle ka õige roosiristluse väravad. Suuremalt jaolt on aga inimese iga liig lühike selleks, et end igapäevasesest inimesest suurtsuguseni arendada. Kui kord juba see saavutatud on, siis võib ainult nende moodsate meetodide üle naerda, mis igäüht mõne kuu või aastaga salateadlaseks töötavad teha. Siis võib ka nende naiivide inimeste üle ainult naerda, kes valikuta kõiksugu okkultistlikud, teosofiilised, vaimuteaduslikud või antropo-

soofilised raamatud alla kugistavad või tervet oma hingeõnnistust selles näevad, et kõiksugu sellelaadilisi ettekandeid kuulda ning selle juures sõrmegi ei liiguta selleks, et mingisuguseid isiklikke pingutusi teha, kuidagi aktiivselt meie aja suurtest küsimustest osa võtta või inimkonna häda vähendada. Mis inimkonnale praegusel silmapilgul pinnaks silmas on, ei ole mitte uued templid, uued müstilised seltsid, või uued müstilised draamid, või kuidas sarnaseid asju veel nimetada võib, vaid mehed ja naised, kes vähe räägivad või kirjutavad, kuid seda enam ideaale teostada püüavad.

Ärgu mõistetagu neid aga valesti. Nendel mainitud moodsatel vaimlistel vooludel on kindlasti ka üks hää külg, ja nimelt see, et keskpärast inimest materjalismist päästa, millel sama suur tähendus on, kui kirikutel ja templitel, et inimkonda mingisuguse kõrgema ülesande vastu tähelepanelikuks teha. On ta seda aga juba ära tunnud, siis ei pea ta mitte kauem neis eeskodades kasuta aega raiskama, vaid ta peab tegelikult kõrgema elu poole püüdma, kusjuures ta meie aja viletsust vähendada ja ülepea inimkonna vaimlist uuestsüüdi arendada püüab. Kuid peame konstateerima tõsiasi, et meie päivil kirikud ja templid ikka vähem otsitavateks saavad, kuna haigemajad, hullumajad, vaeste-laste varjupaigad, arsti- ja vangimajad suuremalt osalt inimestest kubisevad. Jah, tihti puuduvad neis asutustes kõige hädalisemad materjaalsed abinõud ning kohased isikud, kes oma ülesannet täita võivad. Sellepärast ei ole imestada, kui täna tihti seda lauset kuulda võib: „Kirikuid ja templid on meie Isandal küllalt siin maa pääl, kuid tegeliku inimarmastuse asupaiki liig vähe.“

Teine küsimus, mis „modern roosiristlaste“ autorile tihti ette pandud, on see, kas ja kus on avatud juba sarnane ideaal-sanatoorium, nagu „valgusekoda.“ Selle pääle võib ka tänapäev vastata, et sarnast suurt ideaalset „valguskoda“ kahjuks veel olemas ei ole.

Ainult üks parandusmaja „valguskoda“ on umbes kahe aasta eest ühe selle raamatu lugeja, apteekri Henry Wagneri poolt, Lugano juures (Schveiz) Sorrengos asutatud. Nagu selle parandusmaja teadaannete järele otsustada võib, on sääl häid

võimalusi valguse ja õhuruumide võitmiseks ja teiste samaste loodusliste kosutuste tarvitamiseks, nii et need, kes kosutust vajavad, juurde arvatud veel valitud vegetaar söögikorraldus, küllalt võimalust leiavad oma keha kosutada. Kuid sellegi pärast tähendab käesoleva raamatu autor, et ta sellest ettevõttest muidu kaugel seisab ning sellele mitte mingisugust reklaami ei taha teha. Kes Sorrengosse sõidab ja härra Wagneri „valgusekojas“ mitte seda suurepärasest asutust ei leia, nagu selles raamatus kirjeldatud on, ärgu olgu sellepärast mitte pettunud, sest kindlasti on palju kergem mingisugust ideaali ette kujutada, kui teda osaltki teostada. See „valguskoda“ Sorrengos Lugano lähedal on siin ainult sellepärast nimetatud, et näidata, et sellel raamatul ka juba väike praktiline mõju on olnud.

Millal asutatakse aga see suur „valguskoda“, nagu ta raamatu viimases päätükis kirjeldatud on? Selle pääle võib autor ainult üht ütelda: „kui aeg selleks tulnud on.“ See tähendab, kui asjatundjad ja tarviliste abinõudega inimesed leitud on, kes küllalt ohvrimeelsed on, et sarnast praktilise humaniteedi tsentrumi asutada.

Ja miks ei peaks siis ka sellekohaseid inimesi leidma? Meie näeme ju, et iga aasta moodsad inimarmastajad tuhanded miljonid kõiksugusteks otstarveteks annetavad. *) Ühest relatiivsest väiksest osast sellest summast, umbes 20 tuhandest margast, oleks küllalt, et üht eeskujulikku „valguskoda“ sisse seadida. Sellest läheks kümme miljoni ehituse pääle, teine pool jääks asjaajamiseks. Et sellele sihile läheneda, selleks oleks tingimata tarvilik seda raamatut võimalikult laiali laotada. Iga vaimustatud lugeja, kes seda raamatut loeb, võib aga ka okkultselt kaasa aidata, et sarnane ideaalsanatoorium rutiini asutatud saaks, kui ta igapäevane sügavam soov oleks:

*) Usaldatavate statistiliste annete järele määrati näituseks 1913 aastal Põhja-Ameerika Ühisriikides üle 1200 miljoni marga humanitaarsete püüete ja rahvahariduse otstarbeks. Ka teistes riikides ei ole ohvrimeelsus sugugi viimasel kohal. Asi seisab ainult selles, et seda kullavoolu ainult õigele (ratsionaalsele) teele juhtida ning siis võiksid peagi kõigis maades „valgusekojad“ ellu tärkata.

„Tarvis on valguskoda asutada.“ Loodame siis, et kui jälle seitse aastat möödunud on, meie selle „valguskoja“ asutamisele juba lähemale oleme jõudnud.

Igal juhtumisel loodab autor, et kuigi sellel teosel puudused peaksid olema, armsad lugejad tema häätahtlikku soovi siiski enam hindavad, kui teost ennast.

Autor.

Mälestused.

(Järg.)

„Nii siis minge esiteks Raguusasse, sääl leiате kindlasti pehme talve eest. Annan teile sooja soovituskirja minu ametivenna jaoks ühes. Võib kindel olla, et minu kolleega Teid väga hästi ja hoolikalt kohtab! — Veel korra palun Teid, ühtki päeva enam viita; ei ole enam vaja, et minu poole tulete. Nii siis õnnelikku reisi, härra insener, teie näete, et sääl tublisti kosute.“

Nädal pärast „lahkumise audientsi“ oli Stefan Brandt tõesti Raguusasse pärale jõudnud. Kuid reis oli haige pääle mõjunud! Palavikus lamas ta üksi võorastemajas. — Ta lasi nüüd oma Viini arsti sõbra kutsuda. Varsti oli see kohal. See oli lõbus, häätahtlik vana härra; ta nägi muidugi esimesel silmapilgul, kuis haige seisukord oli, luges soovituskirja läbi, vaatas veel korra haige läbi, julgustas teda ja manitses kannatusele; viimaks kirjutas midagi palaviku vastu ja määras rahustavat teed. „Ülepea peate teie mõne päeva rahulikult voodi jääma, kuni end jälle tugevamana tunnete, siis peate võimalikult palju värskes õhus viibima ja kosutavat toitu sööma. Kui minu korraldusi silmas peate, siis võite juba mõne nädala pärast paranemist konstateerida. Tahan iga kolme või nelja päeva pärast teid vaatamas käia. Nägemiseni, härra insener, esmaspäeval kell 11 enne lõunat“ — ning Stefan Brandt oli jälle üksi. Ei ole mõnus võoras linnas võorastemajas vangistatud olla, — sellepärast soovis Stefan Brandt vähemalt niipalju kosuda, et viimaks ometi välja minna võida. Mõne päeva pärast, kus ta rahulikult voodis lamas,

tundis meie haige niipalju end paranenud olevat, et ta väikesele jalutuskäigule usaldas minna.

Väljas oli ilus ilm, selge, päikesepaistene ning hoolimata detsembri lõpust oli õhk siin mahedam kui Viinis oktoobri algul. Kepi najale toetas, lohistas end noormees välja. Ta tahtis võimalikult väljaspoole linna müüre minna. Kes Ragusaat tunneb, see teab, et selle iseenesest muidugi auväärilise ja huvitava sadamalinna tsentrumist mõne minutiga oma sihile võib jõuda.

Kui Stefan Brandt tugevast, külje poolt tormiga kindlustatud linnaväravast läbi jõudis, hingas ta varsti vabamalt. Kui ilus oli siin väljaspool kitsaid linnamüüre! Viinis oli kõik juba lumme ja uttu mattunud, kuid siin — asuur taevas, soe päikesepaiste, pahemal pool sügavsinine meri, aedades lopsakas lõunamaadele iseloomulik ületalve haljas taimestik. Uhked palmid, ilusad, sirged küpressid, loorber, oleander, asaaliad ning paljud teised subtroopilised taimed olid siin looduse omas kodus. — See kõik oli meie haigele, nii ütelda uus ilm, mida ta seni ainult raamatute järele tundis. Ning siiski, kui kurvalt libises ta pilk üle kõigi toreduste.

Haige inimene ei tunne kunagi rõõmu toredusest, mis teda ümbritseb; mis on kõik ilma varandused tervise vastu? Ja kui haiges inimeses veel ülepea mingisugune soov pesitseb, siis on see soov terveks saada, millela kõik teised ilmalikud varandused väärtuseta on. — Nii oli Stefan Brandt veerand tundi väljaspool linna müüri Gravoose sadama sihis rännanud, ning ta tundis, et hoolimata sagedatest puhkamistest, mis ta enesele käimise vahel lubas, ta jõud otsa kippus lõppema. — Sää! seisis tänava ääres nagu soovitud üks võõrastemaja; sinnapoole juhtis ta oma väsinud sammud ja oli rõõmus, et aias puust pingil puhata võis.

Stefan Brandt tellis klaasi Lissa veini, lootes sellega oma kehale jõudu anda. Võõrastemaja perenaine silmitses haiget noormeest kaastundlikul pilgul. Ah, ta tundis sarnaseid kannatusi väga hästi. Tema poeg, kes õpetajaks oli saamas, tuli aasta eest samasuguses seisukorras seminaarist, et siin mahe-

das lõunas vanemate majas kosuda. Kuid asjata, — nüüd puhkas ta juba seitse kuud külmas maapõues.

Kui Stefan Brandt küllalt puhanud oli, tahtis ta koduteele asuda. Vaevalt oli ta omalt kohalt üles lõusnud, kui ta sarnast pääpööritust tundis, et ta veel õigel ajal omale pingile jõudis. Samal ajal mattis teda tugev kõhahoog, — ta palgedele ilmusid punased lapid. Lissa tulivein — vast ehk oli ta teda liig kiirelt joonud — oli ta pääle halvasti mõjunud. Sarnases seisukorras ei võinud tagasiminekest võõrastemaija juttu olla. Sellepärast otsustas ta lõunaks siia jääda ja alles pärast lõunat, kui tarvis, vankris tagasi sõita. Ent ka lõunasöök ei toonud parandust tema seisukorda, ümberpöörduvalt, pigemini suurenes palavik ja nõrkus, kui et järele andis.

Sellepärast palus Stefan Brandt perenaist lähemat arsti kutsuda lasta. Hää naine oli iseäranis vastutulelik ning jooksis ise otsekohe naabri maija, sest sääl elas juba mõnda kuud keegi doktor Nicolson. — Et ta dr. filosoof oli, sellest ei olnud vaesel perenaisel aimu. Ta tundis teda ainult välimuse järele, sest et ta mõnikord sõpradega tema külaline oli ning kõikide poolt „doktoriks“ nimetati. Ka oli ta oma lühikese siinoleku ajal — suuremalt jaolt vaesete juures — üllatavaid arstimisi korda saatnud. Arstimisi, mida tõega imearstimiseks võis nimetada. Sellepärast oli ka selle lihtsa perenaise kindel arvamine, et see ka tema haige külaline õige arst on. „Mis toob teid siia, armas naaber?“ nii tervitas teda dr. Nicolson. „Ah, doktori härra, palun tulge ruttu meile, ühel noorel, võõral härral meie aias on nii paha, et ta ise arsti soovis.“

Ühe silmapilgu mõtles dr. Nicolson, siis võttis ta oma laia äärega kübara ja läks otsekohe ühes võõrastemaija perenaisega.

(Järgneb.)

Teosoofia.

(Järg.)

Alad, millede üle tihti on kaheldud ja mida praeguse teaduse poolt, kui mitte-tähelepanemisväärilist kõrvale on heidetud, on nõndanimetatud okkultsed ehk peidetud jõud niihästi inimeses kui looduses, ning nende valitsemine. Väljapaistvamad teadlased peaksid aga selle absoluutse eitamisega ettevaatlikumad olema, sest teadus on nii mõndagi tunnustama pidanud, mida ta mõni aastakümme tagasi kui sonimist ehk mõttetust seletas. See tõsiasi laseb juba näha, et meie kaugeltki mitte kõiki ainult sellepärast vaimuhaigete sonimiseks tembeldata ei või, et teadus aparatuuriga nende uurimisteni pole jõudnud.

Väljapaistvamad teadlased on mõneski tähtsamas asjas uuele seisukohale jõudnud. Nii on nad peaaegu telepaatiat, see tähendab mõtete üleandmist ühelt isikult teisele, tunnustanud.

Laiaulatuslisem okkultne tõsiasi, mida teadus aegajalt kah tunnustama hakkab, on selgesti nägemine ja selgesti kuulmine.

Tutvunedes juba eeteri ja tema lainetustega valguse ja hääle vibratsioonidega, oleks lihtsalt absurdne selgesti nägemist ja kuulmist eitada. On teaduslikult kindlaks tehtud, et iga valguse nähtus eetri vibratsioonidel põhjeneb ja et nägemine ainult võrgukile vibreerimiste kaudu võimalikuks saab, kui need vibratsioonid pääajule edasi antakse.

Vastu kinnisulutatud silma lüües, võib igaüks silmas valguse efekti märgata, mida kunstliselt esilekutsutud võrgukile vibreerimine sünnitab. See tõendab siis veel kord, et silm ainult vibratsioonide kaudu funktsioneerib ja et meie ainult asju, mis endist vibratsioone välja kiirgavad, näha võime.

Teadus on aga selgusele jõudnud, et inimsilm valguse virvendusi ainult teatud piirini vastu võtta suudab, kõik muu, mis väljaspool seda piiri, jääb aga täiesti vastuvõtmatuks. See piir on normaalse silmale 400.000 kuni 800.000 biljoni virvendust sekundis.

Terve inimlik mõistus peab aga ometi aeglasemate ja kiiremate virvenduste olemasolemise võimalikkust tunnustama,

Et ühtegi mõistlikku põhjust vastuvõetavate valgusevirkenduste ala- ja ülimaldada eitamiseks olemas ei ole, siis ei ole ka võimatu, et harilikule silmale osa ilmast nägematuks jääb. Kuid mitte ainult nägemisega, vaid ka kuulmisega on samane lugu — iga hääl saab vastava vibratsiooni läbi esile kutsutud, mis ruumis edasi hõljudes kõrvatrumminaha vastavalt võnkuma paneb, ning seeläbi ajule edasi kandub.

Pole mitte vist vaja seletada, et hääle kõrgus tema võnkumise kiirusest ära ripub, seda võib igauks niidasti gramafoni kui iga keelpilli juures tähele panna. Teadusliselt on aga kindlaks tehtud, et inimlik kuulmine, samuti kui nägemine ainult tuntud piirides virvenduste päale reageerib, ja nimelt 16.000—32.000 võnkumist sekundis. Kuid ometi on selge, et niidasti aeglasemaid kui ka kiiremaid virvendusi on, ning et terve ilm häältest ja toonidest meie piiratud vastuvõtmise võimaluse tagajärjel meile kaduma läheb.

Terve inimilmõistus konstateerib selles selgusele jõudes hariliku inimesele nägematu ja kuulmatu ilma olemasolemist.

Kõigile on aga tuntud tõsiasi, et vaevalt kaht ühetaoliselt arenenud kuulmise ja nägemise orgaanidega isikut leida võib.

Viimasel ajal on hulkadele nägemata ja kuulmata virvenduste vastuvõtmise võimeliste inimeste arv märksa suurem, kui varem.

Nende sensitiiivsete inimeste arvu alatasane kasvamine laseb oletada, et selgesti nägemine ja kuulmine inimorganismis teatud arenemisastet tähendab, milleni ajajooksul kogu inimkond jõuab.

Tihti on selgesti nägemist laste juures kuni 10-aastani tähele pandud. Kuid täiskasvanud, kellele nad sellest teatavad, naeravad neid harilikult välja; näevad selles kas fantaasiat ehk koguni valelikkust ning selle tagajärg on, et lapsed omi üleelamisi nende eest varjama hakkavad.

Hiljem koolitarkuste tuupimise ja intellekti väljaarendamisega, mis nende loomulisele arenemisele põrmugi ei vasta, läheb see võime ajajooksul koguni kaduma.

Loomuliku arenemise ja kasvatusel tagajärjel võib see omadus 20-eluaastas uuesti ilmuda. Paljude loomade, ise-

ärانى aga koerte juures on selgestinägumine ja -kuulmine selgeks tehtud.

Samuti kui nägemine ja kuulmine iga hariliku inimese juures väga mitmesugune on, nii on ta seda ka iga peenetundelise, s. o. sensitiivi juures. On selge, et tundelisuus, millises vormis ta ka ei esine, iga inimese juures isesugusel määral on arenenud, ning lõpuks meeolust ja ümbrusest ära ripub. Üks ja sama isik võib sellepärast kord väga sensitiivne olla, teine kord aga koguni nürimeelne, mis iseärانى sagedasti harimata inimeste juures nähtavale tuleb. See kõik on aga enamalt jaolt arvesse võtmata jäetud, kui nii nimetatud „meediumi“ paljastamine aset on leidnud. Petiste ja õigete fenomeenide ning okkultsete omadustega ausate inimeste vahel vahet teha, pole sellel alal mitte sugugi kerge. Sest üks on ka petistele siin lahti.

Peaks sellest jätkuma, kui üht ja sama asja paljude, üks-teisest ärarippumatute isikute poolt, kes ilma üksteise katsetest midagi teadmata selgelt nägemise kaudu, kui tõsiasja tunnustatakse. On palju sarnaseid katseid inimeste juures ette võetud, ning kindlaks tehtud, et inimene peale meie nähtava füüsilise keha, veel palju teisi hariliku silmale nägematu kehasid omab. Neid ei pea meie aga mitte kui üksikuid üksteises (kuigi nad ajutiselt üksteisest lahkuda võivad) lahusolevaid kehasid ette kujutama, vaid kui üksteist läbistuvaid, oma keskpunktis tihenevaid gaasilisi kehasid. Neid kehasid on peale füüsilise kolm: eeterline, astraalne ja mendaalne. Teosoofilised teadused näitavad, et iga inimene samuti kui planeet, mille peal meie asume, harilise silmale nägematu sfääriga ümbritsetud on. Eeterline keha piirab füüsilist igast küljest ühe kuni kahe tsentimeetri ulatusel ja on temale täiesti sarnane — seepärast nimetatakse teda teisendiks (Doppelgänger, двойник). Sellele järgnev peeneainelisem keha, kui eeterline on astraal keha, mida ka ihade kehaks nimetatakse, ning kolmas kõige peeneainelisem nendest on mentaal ehk mõttekeha. (Järgneb.)

Kullapalavik.

V.

Tsheho-Slovakkia riigipank tõsti
diskonto protsenti kuni $6\frac{1}{2}$ 0/0.

Telegrammidest.

Mis see tähendab? Sarnaseid teateid loeme sagedasti, nad tulevad peaaegu kõigist maadest ja tähendavad seda, et riigi rahaasjanduses mitte kõik korras pole. Hariliselt tõstetakse diskonto protsenti, et emissiooni suurendamist ära hoida, mis muidu elukallidust ja raha väärtuse ning tema vahetuskursi langemist esile kutsuks. Et sellest hädaohust pääseda, tõstetakse diskonto protsenti. Selle järelduseks on alla surutud ärielu ja tööstuse lonkamine, mis kallide krediitidega peab leppima, tööpuudus ja kaubahindade langemine. Sõnaga, meile tuttav pilt. Kui diskonto protsendi tõstmisega raha vahetuskursi stabiilsus välisbörsedel kunstliselt alal hoitud, kui tema sisemaaline ostuvõim üldise rahapuuduse ja tööseisaku tõttu ka kaunis heal järjel, nii kui palju nõuetaval ja vähe pakutaval asjal kunagi, siis järgneb sellele loole: majandusline kriis ja diskontoprotsendi alandamine. Odavamaks läinud krediit võimaldab jälle tööstusel ja kaubandusel hoogu võtta, tõuseb tarvidus krediite suurendada ja asi hakkab uuesti otsast peale, kuni samasugune telegramm ilmale veel kord seletab, et diskonto protsenti on jällegi nii ja nii palju tõstetud, mis jälle kriisini viib, j. n. e. ilma otsata.

Nii see asi läheb kui nõiaringsis, millest väljapääsu ei leita. Aga et midagi muud paremat teha ei osata, siis lepitakse sellega, püüdes manöövririt tasa ja targu läbi viia, et mitte sarnane lugu ei korduks, kui see mõne aasta eest sealsamas Tsheho-Slovakkias oli, kus seekord, püüdes krooni kursi välisbörsedel mitte ainult alal hoida, vaid isegi tõsta, see siht ka saavutati.

Kuid riigi majandus sai sellega raske hoobi. Kõigepaalt kannatasid võlgnikud suuri kahjusid ja jäid osalt maksujäuetuks, kuna väliskaubandus kaotas ostjad, kes ei suutnud raha kõrge vahetuskursi tõttu kalliksläinud Tsheho-Slovakkia kaupu osta. Sest ajast sai paljudelgi Euroopas selgeks, et mitte ainult

rahaväärtuse langemine, vaid ka tema tõus riigi majandusele hädaohtlik on. Tsheho-Slovakkia lähem naaber, madala valuutaga Austria, sai sellest asjast juba 1922. a. sügisel aru, ja sest ajast peale püüab ta kõigest väest ei midagi muud kui stabiilsust, oma raha stabiilsust, alal hoida.

„Uute Avaruste“ eelmistes numbrites oli küllalt ülevaatlikult seletatud, et ainult stabiilne, kindel raha ostuvõim ühes tema ringjooksu kindlustamisega majanduslisest kitsikusest välja aidata võib, ja ka sarnase stabiilsuse saavutamise võimalused kätte näitab. Aga nende väärnähtuste üks peapõhjusest, mis meile stabiilset majapidamist saavutada ei võimalda, mis meie majanduselu täiesti kammitsas hoiab, nõuab siiski veel seletust. Ja see oleks — kuld! Kuld kui maailma suuremate riikide rahasüsteemi alus.

Mis on kullal ühist majandusliste kriiside tekkimisega? Selle üle peame meie selgusele jõudma.

Kuld pidada paberraha „katma“ ja selle ostuvõimu püsivalt alal hoidma.

Kas sünnib see nii? „Uute Avaruste“ Nr. 3 (rahaostuvõim) on toodud rida näitusi ajaloost, ja neid võiks veel kümnete viisi tuua nii endistest aegadest kui ka meie päevilt, mis selgelt tõendavad, et kuld enesest veel raha ostuvõimu alal hoida ei suuda, et mitte kulla kui rahaomadused hindade peale mõjuvad pole, vaid raha rikkus. On liikvelolevate rahade arv majanduslise seisukorrale vastav, püsivad hinnad. On neid vähem kui kaubavahetusele tarvilik, langevad kaubahinnad, tõuseb seega raha ostuvõim paratamata, ka siis kui liikumas ainult puhas kuld oleks. Ameerikas on dollar täitsa kullaga kaetud. Pool maailma kulla tagavarast on Ameerikas, ja ometi on elu seal tänapäev 50% kallim kui oli enne sõda, ehk küll igamees oma paberdollarid Ameerika pankades kulla vastu ümber vahetada võib, saades iga paberdollari eest täisväärtuslise kulddollari. See on ümberlükkamata tunnistuseks, et kuld raha ostuvõimu ei suuda alal hoida*.

*) Samuti kui ei suuda seda paberraha ka ilma kullata tema praegusel näol, nagu Venemaa ja Saksa olud seda on tõendanud.

isegi siis mitte, kui paberraha täieliselt kullaga kaetud on. Veel hullem on lugu siis, kui paberraha ainult osalt „kaetud“ on, kui see kulla tagatise kogumine riigile alaliseks mureallikaks on. Sarnast riiki ähvardab alaline hädaoht: kui riigipanga kullatagavara ei suudeta tarvilisel kõrgusel hoida, peab ka paberraha emissiooni vastavalt vähendama, paberraha liikumisest välja jätma, sest peab ta ju kullaga „kaetud“ olema. Et hariliselt paberraha 2—3 võrra rohkem välja antakse, kui kulda tema kindlustuseks olemas, siis mõjub kulla tagavara vähenemine rahamärkide arvu vähendamisele 2—3 kordselt kaasa: iga kullatagavarast kahanenud kuldmarga kohta peab 2—3 pabermarka liikumisest välja jääma, mis mitte mõjuta ei jää tööstuse ja kaubanduse peale: sularaha puudus annab end kohe tunda kaubahindade langemises, millele tööpuudus järgneb, ja lugu lõpeb „majanduslise kriisiga.“

Sarnased kriisid võivad ka kunstliselt esile kutsutud saada. Nii oli lugu 1907. a. suure Ameerika kriisiga, mis ligi 3.000.000 töelist tööta jättis, ja mille mõju ka Euroopas tunda oli. Nii kui mõne aasta pärast senaator Lafoleti paljastustest selgus, oli see kriis miljardäär Morgani ja Standart Oil Co. kätetöö, kes, kasutades oma mõju suuremate pankade peale New-Yorgis, (Central Kesev Bank, mis õieti Morgani pank on, ja teised samuti temast ärarippuvad pangad) kogusid 1907 a. 22. augustikuu päevaks nimetatud pankade kassadesse 260 miljoni dollarit sularaha ja peitsid luku taha. Peale selle müüsid nad veel niisama suure summa eest väärtpaberid börsel maha ja lukustasid ka selle eest saadud summad, nii et kokku umbes 500 miljoni dollarit mõne päeva jooksul rahaturult kadunud olid. Muidugi tekkis rahast suur puudus. Pangad, tööstused ja ärid olid hädas. Väärtpaberid ja kaubad hakkasid langema. Paanika algus oli tehtud ja edasi arenes tema juba ise. Kui kriis juba küllalt arenenud oli, et täita seda otstarvet, mis tema tekitajatel tarvis oli, hakkas Morgan odavalt paberit jälle üles ostma, ja näitas ennast ühtlasi ka „päästjana.“ Ta paiskas oma rahatagavarad jälle turule, mille tõttu maa kriisist toibuma ja börsel hinnad uuesti tõusma hakkasid. Morganile lauldi ajakirjanduses, mis pangarahaga üleval peetud, kiidu-

jaulu kui rahva hädast väljaaitajale. Kuid Morgan teenis selle operatsiooni pealt sajad miljonid!

Ainult rahasüsteemi puudulikkus võimaldas temale sarnase mängu, mis nõutu sarnase ülekohtuse rahaga opereerimise vastu. Kui Morgan oleks kinni pidanud raudteerongi, mis sõiduplaani järele liigub, oleks reisijad teda seaduslisele vastutusele võtnud nende huvi ja õiguste rikkumise eest. Kui ta oleks koti täie postsaadetusi vägivaldselt kinni pidanud, telegrammide edasi-toimetamisele tõkkeid teinud, igal pool oleks ta seadusega teravasse vastolusse sattunud ja vastutust kannud. Aga et ta raha niisama suure, kui mitte suurema tähtsusega vahetusabinõu kinni pidas, seda seadus talle ei keela, ehk see küll miljonid inimesed hädasse ja viletsusesse saatis, ja mitte ainult Ameerikas, vaid ka Euroopas, kus kriisi mõju nii mitmelgi pool teravalt tunda oli.

Et Eestis sarnase asjaga hakkama saada, pole tarvis Morgan olla. Üks Ameerika mõttes vaene miljonäär saab meie pool sellega kergesti toime. Ja kui meie endale kullasüsteemile rajatud marga saame, siis kujuneb asi veel lihtsamalt. Siis saab meil igamees, kes agaralt kulda üles ostma hakkab, sellega toime, et meie „kullaga kaetud“ paberraha turult kaoks: on sarnase kullaspekulatsiooni mõjul kullatagavara riigipangas vähenenud, peab viimne ka vastava summa paberraha liikumisest välja jätma, sest tal selle summa peale „katet,“ kulda pole. Ja kui raha kullaga kaetud, ütleme, 30% võrra, siis peab riigipank kolmevõrra niipalju rahamärke oma kassadesse seisma jätma, kuivõrd kullatagavara vähenenud. Ta on sunnitud seda tegema, et vähemalt rahamärkide tagatise alamäärast kinni pidada, kui ta mitte ei soovi neid tagajärgi, mis enesega kaasa toob tarvilise kindlustuse — kulla — puudumine rahamärkidele, millel kuld ainus kindlustus ongi.

Kui nüüd kullatagavara ja selle järele rahamärkide arv spekulatsiooni tagajärjel*) väheneb, siis on selle mõju majandu-

*) Kullatagavara vähenemiseks on põhjusi olemas ka siis, kui meie börsemehed lausa inglid oleksid, kes ei spekulööri. Näituseks passivne kaubabilans, mida katta saab ainult kullaväljaveoga, ehk laenuga. Ka siis on tagajärjed samad.

ses selle täies ulatuses tunda. Rahaturu nõrgendatud ostuvõimule järgneb kaubanduse nõrk tegevus, sellele tööstuse kriis (kaupmehed ei suuda tööstuselt osta) tööpuudus, hindade langemine ja üldine kriis. Kui kriis küllalt süvendatud, alustab kullahoidjate grupp mängu teist osa; kriisi ajal lähevad nende kätte kõik nendele soovitatavad ja armsad ettevõtted, hävinevad või nõrgenevad tuntavalt konkurendid, ja kui nende operatsioonide läbi kuld uuesti turule ilmub, selle järele riigipank jälle emissiooni suurendab, hakkab riik kiiresti toibuma: aktsiate hinnad tõusevad, ja elu läheb jälle oma harilistesse roobastesse, kuni järgmise sarnase momendini, mis tarbekorral uuesti esineb. Maa toibub küll kriisist, aga mis hinnaga? Seda mõistab iga lugija ilma pikema seletuseta.

Kui vast mõni lugija arvab, et ettetoodud pildis värvid tihendatud on, et Eesti oludes sarnased juhtumised ette ei või tulla, siis peame meie vastama, et sarnaste juhtumiste võimalus üksi juba küllalt selgelt meile ära näitab kas peame meie oma julgeolekut ja tulevikku kulla pärast kaalu peale panema või mitte. Kulla kui rahasüsteemi aluse tarvitamise vastu on sarnased suured mehed sõnas ja kirjas välja astunud, kui seda Henry Ford, Irving Fischer, Gustav Cassel,*) Silvio Gesell on, ja lugemata hulk teisi. Kulla vastu räägib terve inimsoo ajalugu, sest ikka ja alati on rahvaste majandusliste kitsikuste aeg kokku langenud kulla puudusega, mis sest või teisest põhjusest olenes, ja mis rahaturgu nõrgendades, ka majandusele surmahoobi on annud. Inimsugu pole seni oma raha enesele teinud, ta on seda leidnud. Leitakse täna kulda, on meil raha. Ei leita homme enam, pole ka raha. Ja seegi leitud kuld on kõva kontrolli all, mida teostavad rahvusvahelised pankiirid, kes sel viisil rahvaid ja valitsusi kõvasti peos hoiavad.

Kuidas on siis võimalik, et inimese mõistus ja tahtejõud, mis maa, õhu, vee peal ja all täieline peremees on, mis hiiglaedu on näidanud kõigil aladel, just kõige elu tuiksoone, raha

*) G. Casseli arvamise järele on teoreetiliselt paberraha ainus õigustatud raha, kuna kulla praegune jaotus riikide vahel revideerimist nõuab.

asjus, nii armetu ja jõuetu on, et ta raha, tsivilisatsiooni peateguri üle, peremees pole, vaid et see heast õnnest ära ripub, kas tal on millega oma raha „katta,“ või pole mitte. Kui kusagil Aljaskas kulda leitakse, siis on meie raha „kindlustatud.“ Kui ei leita homme ülepea enam, siis pole meie rahal ka kindlustust; majandusline elu jääb soiku ja meie kultuuriga sünnib sedasama, mis omal ajal Roomaga, kui keisri Augustuse ajal Rooma kullakaevandused tühjaks jäid ja ka Hispaania hõbelademed, mis peasjalikult Rooma raha-pajale materjaali muretseksid, vaeseks jäid. Meie hukkume aeglase, aga kindla majanduslise verevaesuse kätte.

Raha ostujõud oleneb rahva tööviljakusest. Raha ostujõu alalhoidmine on ärarippuv liikumasoleva raha üldarvust ja selle vastavusest kaubavahetuse nõuetele. Raha vahetuskursi seis teiste riikide rahade suhtes oleneb kaubabilansist. Võimalus majandust heale järjele tõsta oleneb raha kindlast ostuvõimust ja madalast protsendimäärast, ehk teiste sõnadega odavast krediidist, ja kõigel sellel pole kullaga midagi ühist.

Just kuld ei võimaldagi kindlat ostuvõimu rahale. Kuldvaluutamaal võib rahal olla kindel vahekord kullahinnaga, mitte aga üldise kaubahindade indeksiga. Seda näitavad meile tänapäev väga piltlikult Ameerika ja Schveits, kus sismaal kulla ja paberi vahel vahet pole, aga väljaspool nende piire nende paberraha isegi kõrgemini hinnatakse kui kulda, mis nende kuldvaluuta maadel kunstliselt kõrgel hoitud (sest et kullatagavarad suured), kuna välismaadel nende kuld rahvusvahelise hinna järele hinnatakse missugune märksa madalam on.

Kulla tarvitamine raha kindlustuseks on kasulik ainult rahvusvahelistele pankiiridele. Nendele ja neist juhitud nii nimetatud „avaliku arvamisele“, mida viimasel ajal paljud teadlased enam ei poolda, oleme meie tänuvõlgu oletuse eest, et „ega ilma kullata ikka läbi ei saa“.

Niikaua kui kuld rahasüsteemi alus, on rahaasjanduse üleilmiline monopool tegeliselt kullaomanikkude, s. o. rahvusvahelise pankiiride-pere käes. Kui mõnes suuremas riigis jutt lahti pääseb, et tarvis oleks ikka see kullaküsimus revidee-

rimisele võtta, on sarnase küsimuse ülesvõtjate vastu sõjakäik lahti, ja asi tehakse nii või teisiti vagaks. Meil, Eestis, on asi lihtsam, sest et meie mitte nii suurt saaki enesest ei kujuta, mille peale maksaks jahti pidada. Sellegi peale vaatamata arvatakse ka meil mõne üksiku poolt, et „ega ilma kullata ikka läbi ei saa“. Tuuakse ette meie lõuna-naabrid, kes seda teed läinud, ja unustatakse nimetada Soomet, kes ennast kindlasti kullast lahti ütles sest*), seal tuntakse palju paremini neid majanduslisi õpetusi, mis viimisel ajal paremad Lääne-Euroopa teadlased pooldavad ja kuulutavad. Meil aga on kunagi midagi kindlasti pähe õpitud, ja sest saadik peetakse sellest kõvasti kinni, ajast ja teadusest maha jäädes. Leitakse, et inimesel, kes korra juba diplomoi on omandanud, ei tarvitse midagi juurde õppida. Avalik arvamine on aga nendest ette jõudnud ja loengud, kirjeldused, aruanded meie päevalehtedes, mis käsitavad rahasüsteemi reformi tema täielisemas kujus, Silvio Geselli majandusõpetuse alusel, on laialt hoogu võtnud. Rahva huvi ja arusaamine asja kohta kasvab iga päevaga. On ka viimne aeg meie rahaasjandust ja sellega ka tervet majandust jalgele seada, teda kullaikike alt jäädavalt päästa, sest muidu loeb Euroopa veel lähemas tulevikus meie kohta telegrammides seda, mis meie nüüd Euroopa maade kohta loeme: et seal diskonto protsenta tõstetakse!

*) 1923 a. Balti raha-konverentsil.

Lugejaid,

*kes selles ajakirjas käsitatud ainetest huvitatud on,
palub toimetus kõigi küsimustega pöörduda*

Tallinn, Postkast 103.

Vastused avaldatakse võimalikult ajakirjas.

Vastutav toimetaja ja väljaandja Gottfried Rosendorff.
Trükitud A. Raudsepa trükikojas, Tallinnas Rataskaevu tän. 6.

**MEIE KANNAME AINULT
JALANÕUSI KAITSEMÄRGIGA**

UNION

BALTI PUUVILLA KETRAMISE JA KUDUMISE VABRIKU A.-S.

TALLINNAS.

ASUTATUD 1898.

Töölise arv üle 2000. :-: Ketruse värtmaid 70.000.
Kangru telgesid 2000.

Vabrik: Kopli tänav nr. 21. Telefon 1-48.

Juhatus: Väike Karja tän. nr. 8. Telefon 24-28.
Telegrammi-aadress: „Cotton“.

Ladud: Tallinnas, S. Karja tän. 13. Tel. 2-41. — Riigas, Leela
Creciniekueela 12. Tel. 208.

Kovnos, Schlosserstr. 2-a. Telegr.-aadress: „Baltlager“.